ҪЫРУ СӖТЕЛӖ ХУШШИНЧЕ ШУХӐША КАЙНИ

Яков УХСАЙ,

Чӑваш халӑх поэчӗ.

Эп килнӗ кун ӗне ҫинче чавка ларатчӗ,
Йалтӑх ҫӑмне ҫӑлатчӗ ҫурӑм тӑршшӗнчен,
Чстренчӗк пӗсехеллӗ шӑнкӑрч шӑхӑратчӗ
Ҫилпе сиккеленекен лутра шерте ҫинче.
Шыв-шур иртменччӗ, пурччӗ юр та татӑк-татӑк
Ҫырма таврашӗнче, хуран пек вырӑнта.
Илемсӗр вӑхӑтра шур хут патне сасартӑк
Пыраймӗ аллӑм,— теттӗм эпӗ сив ялта.
Анчах та тепӗр ир хӗвел ҫӑмхи хӑпарчӗ
Вут тӗртнӗ ут калана евӗр ялкӑшса,
Ҫурхи тенче ӑшши пӳрте кӗртсе тултарчӗ,
Вал кӗрӗ евӗр ҫутӑ карчӗ сывлӑша.
Ашша сиссе, хуллен куҫ-куҫӑн калчаланчӗ
Сакайӗнче вӑрах хӗл касӑ ҫӗрулми.
Вара тинех вӑранчӗ ман поэт таланчӗ,—
Кӗттернӗ вӑхӑт килчӗ шӑппӑн, курӑнми.
Лармастӑп эп текех ура хуҫса мӑнтарӑн,
Хывса пӑта ҫине ҫакатӑп кӗрӗке.
Вут хыпнӑ пек сиксе тӑрса ҫырма пуҫларӑм
Эп шӑнкӑрча итленӗ майӑн кӗнеке.
Ҫап-ҫамрӑк конюх витерен ирех вӑй-халлӑн
Утса пырса лашасене ҫерем ҫине
Хуса кӑларнӑ пек, ертет перолла аллӑм
Шур хут ҫине чӗрс сӑвви йӗркисене.
Вара пуҫланчӗ манӑн пурнӑҫ питӗ тӗрӗс,
Пуҫра та, чӗрере те сисӗнет тӗрек.
Чӑнах та курӑнать хирте хуралнӑ тирӗс,
Йӳҫсе выртсан та, хаклӑ ылтӑп тухнӑ пек.
Курак сасси те, шӑнкӑрч шӑхӑрни те халӗ
Чӳречерен кӗрсе кӗрленӗ сехетре
Пероҫӑм ман юнах тиха пекех хускалӗ
Чупса сӗтел ҫинче хӗвеллӗ пӳлӗмре.
Хыҫа алла тытса утма та тӑвӑр пӳлӗм
Хиртен те аслӑ туйӑнса каять мана,
Сакки те сарлака, маччи те унӑн ҫӳлӗ.
Унта пырса кӗрет шӑв-шавлӑ самана.
Ҫырмаллине аса илес тесе пӑртакҫӑ
Хупатӑп куҫӑма, вара пусма ҫинче
Геройӑмсем урисене шакка-шакка тӑраҫҫӗ,
Вутна кӑвар шӑрши — пӗсен тумтирӗнче.
Йӗрке шыранӑ чух ҫамка тирне пӗрместӗп,
Чӗрне те кыштамастӑп шухӑш ҫук чухне,
Хама ӳстернӗ халӑх кӗрлевне илтме эп
Ларатӑп самана сӗтелӗ хушшине.
Туссем пусма ҫинче ҫаплах тӑраҫҫӗ авӑ,
Чӗнеҫҫӗ шинелпе сиксе тухма мана,
Тахҫан иртсе кайсан та, вӑрҫӑ-харҫӑ шавӗ
Пырса кӗрет ҫурса ярас пек хӑлхана.
Танксем ҫулла Белгород хӗрринче кӗрлеҫҫӗ,
Вут витӗр ҫул тытаҫҫӗ Харькова тухма,
Тамаровка енчен кӗр-кӗр пырса кӗреҫҫӗ
Сӗтел ҫине, ҫырма пуҫлanӑ сӑввӑма.
Туссем тухаҫҫӗ танксенчен. Вӗсем тусанлӑ.
Килкартинче ҫапса силлеҫҫӗ тумтирне.
Туссем! Пурин валли те манӑн пӳлӗм аслӑ,
Тач-тач ларса тухар сӗтелӗм хушшине!
Эпир кӗрекере хутаҫсене салтар та
Сухарипе консерва тутапар пурте.
Туссем, ҫапла-и? Шӑнкӑрч шӑхӑрни сасартӑк
Кӗтмен хӑна пекех пырса кӗрет пӳрте.
Эппин танксен шавне хуплатӑр юрӑҫ-кайӑк,
Ҫунат ҫапса ши-шӑхӑртӑр шерте ҫинче!
Ачӑш сасси кирек хӑҫан та маншӑн лайӑх,—
Ана итлесшӗн ҫунтӑм вӑрҫӑ хирӗнче.
Вутри шавра мана кӑвак тӳпе чиперччӗ.
Туссем ҫӗрле вилсен, меселлисен куҫ шӑрҫине
Сап-сарӑ уйӑх, ушкӑн ҫӑлтӑр та ӳкетчӗ,
Силлетчӗ тапхӑр ҫил те вилнӗ тус ҫӳҫне.
Шап-шурӑ кӑпӑш юр та маншӑн сивӗ марччӗ,
Ырса ҫитсен, ыйха калттӑм эпӗ ун ҫинче.
Мана тӗлленнӗ тӗлӗкре те курӑнатчӗ
Инкексӗр, юнсӑр, вӑрҫӑсӑр ниши тӗнче.
Тӑшмак пуҫне таптанӑ чух юратрӑм эпӗ
Танка та акӑш-макӑш сасӑллӑ туппа.
Чуна шари ҫурса ан килтӗр вӑрҫӑ тепӗр,
Ҫӗрпе сынна ан ӗнттӗр чаплӑ атомпа!
Чӳречерен пӑхса ларатӑп эп тӳлеккӗн
Путек сиксе ҫӳренине пӗрре, тепре.
Сасси ҫинҫе пулсан та, маншӑн ун мекекӗ
Хӑпатлӑ тупӑ сассинчен нумай хитре.
Шӑрши пур бомбӑн, минӑн та, пурин те.
Ана куллен туйса тӑватӑ йывӑр ҫул хушши
Ҫӳрерӗм эпӗ.

Халӗ сывӑ пултӑр ӗнтӗ
Сакайӗнчи калчаллӑ ҫӗрулми шӑрши!
Маяллӑ йӑвинчен вӗҫсе анса чӑпар чӑх
Кӑтиклетнӗ чух ларатӑп эпӗ те чӑх пек.
Екки ярса куллен те ҫӗр хута ҫырмалӑх
Пур манӑн пысӑк вӑй та, чӗрере тӗрек.
Мана пӗччен ларсан та туйӑнмасть кичемӗн.
Алри перо хут тӑрӑх чупнине ирччен
Пӑхса тӑрать пек Пушкин, ҫырури пиччемӗм,
Ҫӳрет пек Иванов та ҫурӑм хыҫӗнче.
Ман кантӑк умӗнче ҫӳрет пек критик,
Пӳрнисемпе юнать пек йӑнӑш ҫырасран.
Мана ирпе сӗтел те тӑвӑр, пӳлӗм пӗчӗк
Унта тапак шӑрши те тӗтӗм тулнӑран.
Чӳречерен кӑвак сӑнарлӑ шурӑмпуҫӗ
Тинкер пӑхсан, тухатӑп эпӗ атӑла.
Ирхи ҫилсем вӗрсе тасатнӑ сывлӑш уҫӑ,
Лимон шерпечӗ евӗр тутлӑ та таса.
Эп кӑчӑрт шӑннӑ ҫӗр ҫинчен утса пыратӑп,
Ҫырса пӗтернӗ сӑввӑмри йӗркесене
Такмакласа каланӑ майӑн тавлашатӑп
Ирхи шӑри-шари автан сассисемпе.
Ҫӳренӗ майӑн эпӗ шухӑшсем йӗрлетӗп,
Хирте сӑнсем пухатӑп, пӗтӗмпе пӗрле
Матур кӗтӳҫӗ пек кӗтсе хуса кӗретӗп
Савра сӗтелӗм хушшине, тӳлек киле.
Вара ҫич пуҫлӑ ҫӗлене туранӑ хыҫҫӑн
Кукша Иван ӗшеннӗ пек ыратӑп-ха,
Ура та алӑ, ҫан-ҫурӑм та куҫ-пуҫӑм
Каять пылран та тутлӑ йывӑр ыйӑха.
Кушак хӳри те тӗлӗкре курмастӑп эпӗ,
Ҫывратӑп ал тупанӗ ҫине хурса пуҫа.
Ун чух ман шухӑшсем те тип ҫӗпре пек
Пӗрне-пӗри тивмеҫҫӗ шӑппӑн калаҫса.
Сиксе тӑратӑп эпӗ сывӑран та сывӑ.
Кӗсле каланӑ пек чипер тапать чӗре.
Шавла-ха эсӗ, шӑнкӑр-шӑнкӑр сив ҫӑл шывӗ,
Кӑвар пекех хӗрет-ха манӑн ӳт-тире!
Каллех умра ларать хир пек ҫыру сӗтелӗ
Перо чупса иртмелӗх анлӑ, сарлака.
Унта поэзи пултӑр ман кӑҫал сӗткенлӗ,
Ӳссе хӑлартӑр ҫамрӑк хӗр пекех парка!
Шырлансенче шывсем калаҫрӗҫ
шӑнкӑр-шӑнкӑр,
Иртсе янрарӗҫ ман хапхамӑм умӗнче,
Минтер тӗрри пек хӳхӗм пӗсехеллӗ шӑнкӑрч
Ҫаплах юрларӗ шӑхӑрса шерте ҫинче.
Чӗппи-чаппи тухсан, ман ырӑ тусӑм-кайӑк
Юрра пӑрахрӗ, тытӑнчӗ вара ӗҫе,
Сӑхса пуҫтарчӗ хирсенче ӑман та шӑрчӑк,
Яра кунах ҫӳрерӗ пӗр канми вӗҫсе.
Пӗрре ирех вӑрантӑм та тулта пӑхатӑп,
Курмастӑп эпӗ хамӑн тусӑм-кайӑка.
Чӗпписене ӳстернӗ хыҫҫӑн вӑл шӑпран-шӑп
Хире вӗҫтернӗ какӑрмалӑх тӑрантма.
Хӗвел тухман, анчах та ушкӑн вӑйлӑ трактор
Уйра кӗрлет ҫурса ярас пек сывлӑша.
Апла эппин, талантӑм манӑн та шавлатӑр,
Ҫӳретӗр шухӑш хыҫҫӑн шухӑш варкӑшса!
Ӳссе пырать куллен тӑпра ачи пек тырӑ,
Ларать вӑл кӑвакарчӑн куҫӗ пек пӗрче.
Поэмӑм ашкӑртӑр, хӑмла пек пултӑр юрӑ
Хура тӑпраллӑ уй пекех сӗтел ҫинче!
Ем-ешӗл улӑхра пуҫланчӗ халӑх шавӗ,
Ҫаран ҫинче вашлатрӗ ҫивӗчӗ ҫава.
Хӗрсен юрри, куккук сасси, сунтал янравӗ,
Юпах тиха та кӗҫенни кӗрет сӑвва.
Кервен хулшуҫҫие сарса эп ҫултӑм утӑ,
Поэма йӗркисем пек пакуссем хурса.
Сӗлпер кайса ӗшеннӗ хыҫҫӑн чӗртрӗм вутӑ,
Канса килентӗм эп ҫерем ҫине выртса.
Атма пӑрахрӑм та кӑлартӑм самӑр пулӑ,
Шӳрпе пӗҫертӗм эпӗ халӑхпа пӗрле.
Шупашкарпа Канаш хушши пек кайӑк ҫулӗ
Ҫуталчӗ манӑн пуҫӑм тӗррине ҫӗрле.
Шӳрпе те пулӑ эпӗ ҫирӗм, ҫирӗм эпӗ
Ыраш ҫӑкри чӗлли ҫине тӑвар сапса,
Кайран кана-кана шыв ӗҫрӗм кӗленче
черкке пек
Ансат та ҫӑмӑл витрепех ӑна йӑтса.
Ирех тӑрса утатӑп та капан-капанӑн
Куналаса пыратӑп сӑвӑсем пуҫра.
Хампа пӗрле пыраҫҫӗ геройсем те манӑн,
Яшсем сиксе яраҫҫӗ ташӑпа юрра.
Чӑваш поэзине кӗмерӗм эп мӑнтарӑн,
Тиркерӗм пур куҫҫуллӗ лӗнчӗр-ленчӗре,
Ҫак ҫамрӑксем пекех пуҫа ухса мухтарӑм
Тӑри юрриллӗ сивӗ сывлӑмлӑ ире.
Халь ҫӳҫӗм кӑвакарсан та, хуйхӑрса ӳкеп-и...
Яла кӗтӳҫӗ самӑр кӗр-кӗр кӗтӗве
Хуса кӗртет — ҫаплах илсе кӗретӗп эпӗ
Поэзие хаваслӑ юрӑпа кӗвве!
Пулать пуҫа усни те, тарӑхни те манӑн,—
Сӑвва кӗртместӗп эпӗ хамӑн ҫӳп-ҫапа,
Саппа юлташлӑ калаҫасчӗ, вулаканӑм,
Малашлӑха чӗнен ҫунатлӑ кӑмӑлпа.
Ҫул хӗрринчи чечек ҫине киревсӗр тикӗт
Тӑкса ҫӳренӗ ӗлӗкхи сутуҫӑ пек,
Чуна варлать пулсан поэт хура ӑш-чикӗ,
Ҫапма йӑтатӑп эпӗ сӑввӑмра кӳсек.
Атя, хирте те улӑхра ҫӳре, поэзи,
Сывла-ха хыр пура турпасӗ шӑршинче,
Машинӑсен шавне типтер итле те эсӗ
Чипер ташша пӗл ҫамрӑк-кӗрӗм туйӗнче!
Календаре пӑхса илме те эпӗ маннӑ.
Иртет сӗтелӗм хушшинче кун хыҫҫӑн кун.
Кӗрхи тӗнче автан яшки ҫисе тӑраннӑ,
Хаваслӑ какӑрать тӑраннӑ пырӗ ун.
Ҫӑвать ала алланӑ евӗр вӗтӗ ҫумӑр,
Хутран-ситрен яра ларать чӗресӗпе.
Ҫерем ҫинче сӗткенлӗ кӑмпасем чӑп-чӑмӑр
Вара тухса лараҫҫӗ пинӗ-пинӗпе.
Ӗнер ҫеҫ мӑнтӑрне тӳсмесӗр кар-карлатчӗ
Хура куракӑн хулӑм пӗлӗчӗ кунта,
Вӗсен мӗлки хӗвел сӑнне касӑа хуплатчӗ
Сиксе ҫӳретчӗ кантӑксем ҫинче ялта.
Вӗсем ҫисе тӑраннӑ, кӑнтӑра ӑсаннӑ,
Хӑварнӑ пирӗн хӑрӑк хӑмӑллӑ уй.
Ыр ҫул, туссем сире! Яла килме васканӑ
Чӗтре хӳреллӗ, сарӑ тумлӑ кӑсӑя.
Мана тата ялта нумай тытса тӑрасшӑн
«Чим-чим!» тесе сикет вӑл кантӑк умӗнче.
Йӑмра ҫулҫисене укҫа пекех пухасшӑн
Шур юр айне хума силлет кӗрхи тӗнче.
Хӗлле те тавраран писмен хӑравсӑр кайӑк,
Мана ан илӗрт, чарӑн эсӗ «Чим!» теме.
Сӗтелӗм хушшинче ӗҫлерӗм эпӗ питӗ лайӑх,
Ялта та уй-хирте пуҫтартӑм илеме.
Колхозниксем, куратӑн ӗнтӗ, каҫ та, ир те
Параҫҫӗ тырӑ кунсерен патшалӑха.
Шывла юхса ахаллӗн манӑн вӑхӑт иртӗ,
Мана капла ларма юрамӗ вӑраха.
Мана тӑван ҫӗршывӑм хӑварман пӗччен ҫӗ,
Пӑшал пекех перо тыттарнӑ аллӑма,
Тупа тутарнӑ ҫапӑҫса кӑна вилсен ҫеҫ
Хастарлӑ вырӑнтан тухма, пӗччен выртма.
Мая чун куян. Хама туймастӑп эп мӑнтарӑн,
Ака тӑватӑп халь поэзи хирӗнче.
Колхозник пек пурах ман пысӑк парӑм
Патшалӑх умӗнче те халӑх умӗнче.
Мана кайма хура туллатнӑ кӗрӗк юрӗ,
Тухса утатӑп шавлӑ хулана ирпе.
Унта, кунта та эрешмен карти шап-шурӑ
Вӗҫсе тӑрать кашлничисем ҫинче ҫилпе.
Грузовиксем ҫӗре анса калс пек йывӑр
Ирте-ирте каяҫҫӗ элеватора.
Ӗҫчен рабочисем валли тӑван ҫӗршывӑм
Кулачӑ пӗҫерме кӗтсе тӑрать тырра.
Пур манӑн та хама кура пӑртакҫӑ тырӑ —
Ҫырса хуратнӑ хутӑм атӑ кунчинче.
Унта лараҫҫӗ темӗнле такмак та юрӑ
Хӳреллӗ те хӳресӗр пӑнчӑсем ҫинче.
Хӳре тесен, чанках хӑлхаллӑ ӳр мулкачӑ
Сиксе каҫать ман ҫулӑм урлӑ вирхӗнсе,
Анчах мана кӗтмест инкек-синкек хӑвачӗ,
Пулмасть аптравӑм, кӗҫӗтсе каймасть ӗнсе.
Мухтавлӑ Пушкин Болдинран ҫула тухсассӑн,
Кайма паман та пӳлнӗ карантин ӑна.
Аҫта кайсан та, хам килти пек ирӗк сассӑм,
Мулкач та, касӑ чир те хӑратмасть мана.
Мана тахҫантанпах кӗтсе ларать редактор,
Мансах кайман-тӑр лешӗ, критик-тусӑм та.
Пырса кана ҫитем-ха, туй каччи пек паттӑр
Хӑпарӑп эп пичет ҫуртне, ҫӳлти хута.
Юлташсене чӗнсе пурне те тӗпӗр-тепӗр
Тӑратӑп та сӗтел-пуканӗ хушшинчен,
Хуратнӑ хутсене туртса кӑларӑп эпӗ
Ҫупа сӗрсе ҫемҫетнӗ атӑ кунчинчен.
Корректурӑпа чернил тата тапак шӑршиллӗ
Пер аслӑ пӳлӗмре ман сассӑм янрасан,
Ҫава сасси хитре, хӗрсен юрри те килӗ,
Унта хумханӗ Атӑл, шавлӑ сӗм вӑрман.
Хӗвелсӗр пӳлӗм ешӗл сад пек пулса кайӗ,
Ҫырса хӑпарӗ ҫулҫӑ ручка авринчен,
Шӑратӗ юррине ҫунат сарса саркайӑк
Сасартӑках редактор сӗтелли ҫинче.

1957